

Het honderdharpenensemble op Harpe Diem 5 speelde speciaal gecomponeerd werk van Jan Van der Roost en Tars Lootens

Twintig jaar Harpe Diem

De impact van een jaarlijkse harpontmoetingsdag

Lieve Robbroeckx

Harpe Diem heeft het Vlaamse harplandschap gewijzigd. De harp in Vlaanderen – harpisten, instrumenten en onderwijs - kende de voorbije twintig jaar een spectaculaire groei.

Terugblikkend op de laatste twee decennia kunnen we niet anders dan vaststellen dat het harplandschap in Vlaanderen grondig veranderd is en we denken graag dat de jaarlijkse harpdag *Harpe Diem* daarin een grote rol gespeeld heeft. In 1994 werd in veertien academies harples gegeven door een tiental harpisten; nu doceren meer dan veertig leraren in een zestigtal scholen en in 2003 was de harp in het deeltijds kunstonderwijs zelfs het instrument met de grootste groei. Ook de conservatoriumklassen werden beduidend groter. Kan een jaarlijkse bijeenkomst van amper twaalf uur zo een impact hebben?

Harponderwijs in de moedertaal

De geschiedenis van het Nederlandstalig harponderwijs in België is geen lang verhaal. Ze begon pas 115 jaar geleden en was niet continu.

Toen de in 1867 door Peter Benoit gestichte *Antwerpsche Vlaamsche Muziekschool* in 1898 tot *Koninklijk Vlaams Conservatorium Antwerpen* werd verheven ontstond daar meteen ook de eerste harpleergang in de moedertaal. Docente Honorina Bernard-Zelliën (1876-1945) leidde jarenlang een harpklas met een gemiddelde bezetting van vier leerlingen, maar deze schijnt in het interbellum verdwenen te zijn. Elders in Vlaanderen bleef het muziekonderwijs Franstalig. In de diverse orkesten waren wel harpisten aan het werk. Wie echter tussen pakweg 1935 en 1963 harp wou leren kon alleen terecht bij privéleraren of aan het Conservatorium van Brussel bij de Franse harpiste Mireille Flour (1906-1984).

De huidige harpklassen in de Nederlandstalige conservatoria dateren van de jaren zestig en tachtig (Antwerpen 1963, Brussel 1967, Gent 1983, Lemmensinstituut 1987). De eerste docenten waren bij hun aanstelling allen Franstalig. De harpstudentenpopulatie in Antwerpen en Brussel bestond vooral uit niet-Vlamingen en er studeerden slechts druppelsgewijs Nederlandstalige harpisten af.

Grote verandering is daarin pas gekomen toen – vanaf de

jaren zeventig - ook in de academies harp werd aangeboden en er heel langzaam een doorstroming op gang kwam van deeltijds kunstonderwijs naar hoger onderwijs. Anno 2013 bevolkt een twintigtal studenten de harpklassen van de vier Vlaamse hogescholen en studeren er jaarlijks enkele harpisten af met tevens een pedagogisch diploma op zak, die meteen aan de slag kunnen in de almaar groter wordende Vlaamse harpwereld.

Het Vlaamse harplandschap twintig jaar geleden

In 1990 was het kleine aantal harpisten van de jaren zestig al wel toegenomen, maar hoofdzakelijk met buitenlanders die in Brussel bij de wereldbepaalde Susanna Mildonian (1940-) kwamen studeren en zich hier na hun studies vestigden. Harpisten met Nederlands als moedertaal waren toen op één hand te tellen. Er was dus nog steeds een gebrek aan leraren voor de academies. Ook instrumenten waren moeilijk te vinden: de Keltische harpen of klepjesharpen waarop kinderen meestal starten, waren niet verkrijgbaar in ons land. De opleiding vakdidactiek stond nog in de kinderschoenen en de meeste leraren werkten volgens eigen inzicht en ervaring.

Harpisten zijn vrijwel altijd geïsoleerd. Zelfs in een land met veel harpisten zoals bv. Nederland, blijft de harpist meestal een singleton in zijn werkomgeving: zowel in het orkest als in een school heeft hij zelden een collega. Dat was twintig jaar geleden nog veel meer het geval dan nu en bovendien waren de communicatiemiddelen totaal verschillend en beperkter. De behoefte aan contact tussen de weinige collega's van die tijd resulteerde onder meer in een bijeenkomst (april 1994) van acht harpisten die van gedachten wisselden en ervaringen deelden. Het idee om een harpontmoetingsdag te organiseren werd geopperd, een viertal engageerde zich om dit uit te voeren en kreeg meteen de steun van de voltallige vergadering.

Als naam voor het evenement werd *Harpe Diem* gekozen, vanzelfsprekend alluderend op *Carpe Diem*, maar tevens eer betuigend aan de Nederlandse harpiste Phia Berghout (1909-1993) die twintig jaar lang een Internationale Harpweek geleid had in Huize Queekhoven (Breukelen, Nederland). Op haar huisje in domein Queekhoven prijkte het opschrift *Harpe Diem*.

Harpontmoetingsdagen

De eerste *Harpe Diem* vond plaats op 13 november 1994 in de Muziekacademie van Ekeren, die gastvrij de hele infrastructuur ter beschikking stelde. Het werd een onverhoopt succes: hoewel er toen nog maar in veertien academies harp aangeboden werd, kwamen meer dan zestig harpisten – met harp - afgezakt naar Ekeren. Men kon deelnemen aan samenspel, leerlingenvoordracht, initiatie en masterclass of een lezing bijwonen. Enkele harpwinkels stelden harpen en bladmuziek tentoon. Hoogtepunt van de dag was het avondconcert met het recital van Susanna Mildonian, voorafgegaan door leerlingensembles en het *Harpe Diemkwartet*, bestaande uit de vier docenten-initiatiefne-

mers. De vele positieve reacties van de deelnemers en het enthousiaste publiek deden het kwartet meteen die avond al besluiten dat er een vervolg zou komen. Jaar na jaar volgden de harpdagen elkaar op en de activiteiten werden talrijker. Meerdere gasten werden uitgenodigd, diverse aspecten van de harp kwamen aan de beurt, maar steeds werden de ingrediënten en het stramien van de eerste harpdag behouden. Ensembles van leerlingen en amateurharpisten als intro van het avondconcert, gevolgd door het docentekwartet en eindigend met een gerenommeerde gast, dat waren de belangrijkste factoren in het succesverhaal. Daarnaast speelde de – eveneens toenemende – aanwezigheid van harpwinkels en –fabrikanten een niet te verwaarlozen rol in het aantrekken van deelnemers. De harpdag biedt immers de gelegenheid om meerdere merken en modellen met elkaar te vergelijken op één locatie.

Het eerste lustrum, aanleiding voor het ontwerpen van een nieuw logo en het vormen van een honderdharpenensemble, kreeg bijzondere luister dankzij samenwerking met de SAMWD en de stad Turnhout. De bekende jazzharpist Harvey Griffin (USA) werd uitgenodigd en *Harpe Diem* verhuisde voor de gelegenheid naar de Warande in Turnhout. Ook de zevende editie vond elders plaats, maar verder was de academie van Ekeren de thuishaven van een almaar groeiend evenement.

Harpe Diem 9 stond in het teken van de door alle harpisten gespeelde muziek van Bernard Andrès die zelf aanwezig was en een masterclass gaf. De belangstelling was dan ook enorm en op het avondconcert barstte de zaal uit haar voegen. Het was duidelijk dat *Harpe Diem* niet langer in Ekeren terecht zou kunnen.

Het Lemmensinstituut in Leuven, hoewel minder centraal gelegen, bood een prachtig alternatief en de tiende verjaardag werd er gevierd met concerten dankzij de medewerking van het ensemble *Ostinato*.

Nadien werd nog twee keer uitgeweken naar andere oorden (Bornem, 2006 en Roeselare, 2012) om tegemoet te komen aan de verzuchtingen van harpisten uit Oost- en West-Vlaanderen die altijd de grootste afstanden moeten afleggen.

De eerste tien jaar schommelde het deelnemersaantal tussen 67 en 100; vanaf dan is het altijd boven de 100 gebleven, met een piek van 164 in 2005. De gaste toen was de jonge virtuoze Catrin Finch uit Wales, met haar eigenzinnig en gedurfd harpspel. De volle concertzaal van het Lemmensinstituut werd tot tranen bewogen door haar interpretatie van Bach en ze deed datzelfde publiek in lachen uitbarsten tijdens haar vertolking van de *Mosquito* van Paul Patterson.

Harpe Diem werd lange tijd gerund als een feitelijke vereniging door, op een kleine wijziging na, steeds hetzelfde team. Naarmate de activiteiten op de jaarlijkse harpdag uit-

Harpe Diem 12 : Catrin Finch met *The Mosquito* uit "Bugs" van Paul Patterson

Harpe Diem 11: liedbegeleiding met Julia Stegeman

Harpe Diemkwartet v.l.n.r. Annemie Neuhard, Karen Peeters, An Van den Borre, Lieve Robbroeckx

breidden, werd de nood groter om een juridische structuur op te zetten.

In 2007 werd de *Stichting van Openbaar Nut Harpe Diem* opgericht met maatschappelijke zetel in Leuven. De voornaamste doelstellingen van de stichting zijn : de belangstelling voor de harp bevorderen en bijdragen aan de kwaliteit van het harponderricht in Vlaanderen.

Twintig jaar : Feest. En dan?

Geboren uit het idealisme van het handvol Vlaamse harpisten van destijds is de harpdag nu uitgegroeid tot het belangrijkste harpevenement in de Lage Landen en de activiteiten van *Harpe Diem* hebben ongetwijfeld bijgedragen tot de stijging van het aantal harpisten in Vlaanderen.

De harpdag biedt harpisten, leerlingen en harpliefhebbers de gelegenheid om elkaar te leren kennen, samen te musiceren en beroemde harpisten te horen. Het motiveren van harpleerlingen zorgt voor een doorstroming naar het hoger onderwijs. De huidige generatie jonge leraren heeft als leerling zelf de stimulans van de harpdag ervaren. *Harpe Diem* koestert ook het jong Vlaams talent: Anneleen Lenaerts en Sarah Verrue, nu op het internationale podium, hebben ten volle genoten van de mogelijkheden die *Harpe Diem* bood. Minstens even belangrijk echter is dat er door *Harpe Diem* ook een markt is ontstaan voor instrumenten. De beschikbaarheid van klepjesharpen en huurinstrumenten in diverse winkels is wellicht de belangrijkste factor in de groei van de harp in Vlaanderen.

Twintig jaar is een behoorlijke leeftijd voor een vereniging en de organisatie van een jaarlijks evenement zo lang volhouden met dezelfde equipe mag dan ook wel een succes genoemd worden. Er is dus reden om te feesten en dat zal gebeuren op zondag 10 november 2013 in het Lemmensinstituut. Voor het avondconcert is immers Xavier de Maistre uitgenodigd, dé topharpist van vandaag. In de namiddag wordt een feest op het getouw gezet met de nodige hulde en bloemen maar tevens met een bijzonder concert dat voorbereid wordt tijdens een driedaagse stage (Vaalbeek, 27-30 oktober) voorafgaand aan de harpdag.

Een van de bezoekers zei ooit: "De unieke pedagogische en creatieve formule van de jaarlijkse harpontmoetingsdag moet gekoesterd worden." Het huidige team heeft dat twintig jaar lang gedaan en vindt dat het nu tijd is om de

fakkel door te geven aan de volgende generatie. De Stichting blijft bestaan en wil uiteraard trouw blijven aan haar doelstellingen. Jong bloed zal dit verder moeten waarmaken.

Bronnen

Jaarverslagen Koninklijk Vlaamsch Conservatorium Antwerpen, diverse jaargangen

Programmaboekjes Harpe Diem

<http://www.libraryconservatoryantwerp.be/fotoarchief/>
<http://www.standaard.be/extra/pdf/belgieblootgelegd/bb13/bb13pagina8.pdf> (25 februari 2003)

http://ond.vsko.be/dni/nascholing/Module1_2StructuurenorganiseatievanhetVO.doc

<https://www.ned.univie.ac.at/sites/all/files/Data/4/345/HetVlaamseonderwijslandschapineennotendop.pdf>

<http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/dko/>

HARPE DIEM 20

zondag 10 november 2013

Lemmensinstituut Leuven

16u FEESTCONCERT

Kleine harpenensembles
Solisten en harpenorkest

19u45 AVONDCONCERT

Groot harpenensemble
Recital Xavier de Maistre

Doorlopend:

expo van harpen, bladmuziek en accessoires

www.harpediem.be

Overzicht van de twintig harpdagen

Editie / datum	Locatie	(HOOFD)gasten	Thema's / bijzonderheden
HD 1 13 november 1994	Ekeren Muziekacademie	SUSANNA MILDONIAN	
HD 2 11 november 1995	Ekeren Muziekacademie	EDWARD WITSENBURG	
HD 3 11 november 1996	Ekeren Muziekacademie	DOMINIG BOUCHAUD	Keltische harp, Bretoense muziek
HD 4 2 november 1997	Ekeren Muziekacademie	ARIELLE VALIBOUSE Hannelore Devaere	Historische harp
HD 5 17 oktober 1998	Turnhout CC De Warande i.s.m. SAMWD	HARVEY GRIFFIN Koor Persephone Duo Cordafiato Duo Harfago	Jazz honderdharpenensemble met werk van Jan Van der Roost en Tars Lootens
HD 6 3 oktober 1999	Ekeren Muziekacademie	RACHEL ANN MORGAN	Zang en harp
HD 7 22 oktober 2000	Kontich Altena Instituut	FRANCETTE BARTHOLOMÉE Chantal Burie	Chromatische harp
HD 8 21 oktober 2001	Ekeren Muziekacademie	DAVID WATKINS Duo Fierens-Boodts	
HD 9 10 november 2002	Ekeren Muziekacademie	BERNARD ANDRÈS ISABELLE PERRIN	Muziek van Bernard Andrès
HD 10 16 november 2003	Leuven Lemmensinstituut	SUSANNA MILDONIAN ANNE-SOPHIE BERTRAND	Concerti met ensemble Ostinato
HD 11 21 november 2004	Leuven Lemmensinstituut	MARIELLE NORDMANN Julia Stegeman	Liedbegeleiding
HD 12 11 november 2005	Leuven Lemmensinstituut	CATRIN FINCH Anne Macdearmid	Muziek van Anne Macdearmid
HD 13 22 oktober 2006	Bornem CC Ter Dilft i.s.m. SAMWD	SOPHIE en MARIE HALLYNCK Anneleen Lenaerts DUO ANNEMARIE O'FARRELL – CORMAC DE BARRA	Kamermuziek Jong Vlaams Talent (Grand Prix Lily Laskine 2005) Iers duo
HD 14 11 november 2007	Leuven Lemmensinstituut	JANA BOUSKOVA HARP FUSION	Jazz
HD 15 9 november 2008	Leuven Lemmensinstituut	SASHA BOLDACHEV Lincoln Almada Emma Wauters	Met masterclassdriedaagse en concours Paraguayaanse harp Jong Vlaams Talent (winnaar Harpe Diem- concours)
HD 16 25 oktober 2009	Leuven Lemmensinstituut	PATRIZIA TASSINI Manja Smits Brenda Dor-Groot en Sabine Meijers	Improvisatie
HD 17 14 november 2010	Leuven Lemmensinstituut	PARK STICKNEY Anja Linder Robin Huw Bowen	Jazz Geautomatiseerde harp Welsh triple harp
HD 18 11 november 2011	Leuven Lemmensinstituut	LETIZIA BELMONDO Myrdhin Hanna Grociak	Keltische harp besnaard met brons
HD 19 18 november 2012	Roeselare CC De Spil i.s.m. SAMW	MARIA LUISA RAYAN Dominig Bouchaud Lavinia Meijer	Improvisatie
HD 20 10 november 2013	Leuven Lemmensinstituut	XAVIER DE MAISTRE Gwyneth Wentink Manja Smits Hanna Grociak	Feestconcert Met driedaagse stage